

Språket i Tidsskriftet

Hva har språkrøkt med medisinsk publisering å gjøre? Et dårlig språk tar oppmerksomheten bort fra innholdet, et presist språk løfter innholdet frem. I Tidsskriftet ønsker vi å presentere interessant medisinsk stoff på godt norsk.

Raida Ødegaard

raida.oedegaard@legeforeningen.no

Raida Lillian Ødegaard (f. 1946) er filolog og manuskriptredaktør i Tidsskriftet.

Medisinen – og språket – har forandret seg svært mye i løpet av Tidsskriftets 125 år. Men kravet til en klar og konsis uttrykksform i spaltene har hele tiden vært det samme.

I redaksjonen har man gjennom årene søkt å bevare og videreutvikle et norsk medisinsk fagspråk. Den redaksjonelle bearbeidningen har dessuten vært utført etter visse retningslinjer. Målsettingen er at bladet skal fremstå med et enhetlig språklig preg.

Språklig førstehjelp

Tidsskriftet har siden begynnelsen av 1970-årene utarbeidet egne ordlister med oversikt over anbefalte skrivemåter for erfaringsmessig vanskelige medisinske ord og uttrykk.

I 1990 startet Tidsskriftet en språkspalte (1). Aktiviteten har til tider vært høy og ført til fruktbare diskusjoner om medisinsk terminologi, f.eks. debatten om AB0/ABO og om eu/ev i ord av typen nevrologi og revmatologi. Spalten har også vært stedet for lanseringen av fornorskede uttrykk, som blinkcelle for «target cell» og nyord som risikant (1994).

I 1993 ble Tidsskriftets ordliste utvidet med en språkbruksdel og gitt ut som eget hefte, *Skikk og bruk i Tidsskriftet*. En revidert utgave kom i 1997 og ligger i fulltekst på nettet (2).

Terminologi

Medisinsk fagterminologi har røtter i gresk og latin, men har også ord av hjemlig opprinnelse, som meslinger for morbilli (3, 4). De latinbaserte fagtermene byr på ortografiske problemer, og i *Skikk og bruk i Tidsskriftet* gis enkle retningslinjer. I løpet av de siste årene har vi registrert en klar endring i manuskriptene. Tidligere var forfatterne godt skolert i latin, nå ses oftere mangel på latinkunnskaper. Ordene skrives ikke fullt ut, forkortinger benyttes som en enkel løs-

ning, f.eks. arteriae ciliares ant., mens forsøk på full form ofte blir feilaktig. Feil som cancer mamma (riktig mammae) eller asthma bronchialis (riktig bronchiale) ses ikke sjelden. Latinkunnskapene bør holdes i hevd.

Engelsk vinner stadig større terreng, og påvirkningen på medisinsk terminologi er sterk. Skal vi kunne opprettholde et norsk medisinsk fagspråk, må det gjøres en innsats i fagmiljøene for å finne gode norske uttrykk. På oppfordring fra redaksjonen lar dette seg gjøre med stort hell i mange tilfeller. Vi ser ikke «pigtail» i manuskripter lenger, «grisehalekateter» er helt innarbeidet, «loopdiuretika» er erstattet av «slyngediuretika», «compliance» stadig oftere med «etterlevelse» osv.

Allmennspråk

Skrivemåten i Tidsskriftet følger i hovedsak *Tanums store rettskrivningsordbok*, men norsk allmennspråk byr på utfordringer i forhold til å utforme en språklig standard. Den store mengden av valgfrie former er et eksempel. Redaksjonen foretar valg, f.eks. likne, ikke ligne – man, ikke en.

Språkets utforming er influert av Tidsskriftets forfattere, faglige og redaksjonelle medarbeidere og den alminnelige språkutviklingen. Noen mener formene er for konservative (frem), andre for radikale (bein). Slike diskusjoner har fulgt Tidsskriftet i alle år (5). Malen er ikke lagt en gang for alle. Listen justeres kontinuerlig, og større oppdateringer står før døren. Aktuelle spørsmål er om vi skal ta i bruk flere a-endelser, og om vi skal gå over til å skrive en del forkortinger med små bokstaver, f.eks. aids og hiv.

Forstå og bli forstått

Et norskspråklig tidsskrift er med på å sikre morsmålet som et kommunikasjonsverktøy også innen det medisinske fagfelt. Dette er ikke minst viktig for fagets egne folk.

Like lite som det ville være naturlig for franske leger å samtale på engelsk, burde det være det for norske. Samarbeid med andre helsefaglige grupper blir stadig mer vanlig. Og kanskje aller viktigst er tanken på pasientenes behov. Retten til f.eks. innsyn i egen journal og hensynet til at

pasienter og pårørende skal forstå hva legen sier, gjør det nødvendig å ha et norsk medisinsk ordforråd.

Et spørsmål om holdning

For å styrke norsk fagspråk trengs en positiv holdning hos dem som bruker det. Det finnes selvsagt arenaer der det er naturlig for norske medisinerer å benytte engelsk, f.eks. ved publisering internasjonalt. Dessuten er det nødvendig å møte behovet for internasjonalisering. Her er det ikke enten – eller, men både – og. Tidsskriftet begynte allerede i 1945 å publisere engelske sammendrag av de vitenskapelige artiklene. Tospråklighet på akademisk nivå må imidlertid ikke svekke norsk fagspråk (6), faren for domenetap er stor.

Vi vet av erfaring at hvis den engelske terminologien får feste seg, er det langt vanskeligere å få innpass for fornorskede termer. Norske ord og uttrykk må inn på et tidlig stadium i omtalen av ny medisinsk viten. Mange engelske uttrykk slår imidlertid rot i norsk, f.eks. screening.

I Tidsskriftet legges det ned arbeid på dette området, og vi trenger gode medspillere, spesielt blant legene. Vi har kontakt med kolleger i de andre nordiske medisinske tidsskriftene. I ordboks-, læreboks- og leksikon-sammenheng gjøres det mye, og Tidsskriftet blir ofte konsultert. Språkrådet understreker sterkt betydningen av et nasjonalt fagspråk (7, 8).

Ved Tidsskriftets 125-årsjubileum er det kanskje lov å ønske seg noe. Et offentlig organ med fagspråklig ekspertise ville være velkomment.

Litteratur

1. Nylenna M. Språkspalten. Tidsskr Nor Lægeforen 1990; 110: 1871.
2. Skikk og bruk i Tidsskriftet. Oslo: Tidsskrift for Den norske lægeforening, 1997. www.tidsskriftet.no/pls/lts/PDOC.PrintDoc?vp_doc=index&vp_mappe=skikkogbruk&vp_id=40 (1.11.2005).
3. Wulff HR. Lægevidenskabens sprog – fra Hippokrates til vor tid. København: Munksgaard, 2003.
4. Nyman H. Medicinens språk. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1996.
5. Det norske beste norske – språkdebatt. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125: 395.
6. Schwach V, Brandt SS. Engelsk som fagspråk i Norge? Aftenposten (morgenutgave) 22.9.2005.
7. Hoel J, red. Hvem tar ansvar for fagterminologien? Rapport fra en strategikonferanse om terminologi og fagspråk i Norge. Oslo: Språkrådet, 2005.
8. Språkrådet. Norsk i hundre! Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder. Oslo: Språkrådet, 2005. www.sprakrad.no/upload/9832/norsk_i_hundre.pdf (1.11.2005).